

VAHVUUTTA VERTAISTOIMINNASTA - toimintamalli

**Setlementti
Louhela**

www.setlementtilouhela.fi

SETLEMENTTI LOUHELA
VAHVUUTTA VERTAISTOIMINNASTA -HANKKEEN
LOPPURAPORTTI
21.5.2025

SISÄLLYSLUETTELO

- 1 Hankkeen tiedot**
- 2 Kehittämishankkeen taustaa**
- 3 Vahvuutta vertaistoiminnasta -hanke**
- 4 Haavoittuvassa elämäntilanteessa olevat lapset ja nuoret**
- 5 Vertaistoiminta voimavarana**
- 6 Havaintoja kohderyhmästä**
- 7 Toiminnan tuotokset ja tulokset**
- 8 Johtopäätökset ja vaikutukset**
- 9 Vahvuutta vertaistoiminnasta -toimintamalli**

1 HANKKEEN TIEDOT

TOTEUTTAJA

Setlementti Louhela

Louhelankuja 3, 044000 Järvenpää

HANKKEEN NIMI

Vahvuutta vertaistoiminnasta-hanke

Stea:n rahoittama kehittämishanke

2022–2025

RAPORTIN LAATIJA

Irene Peiponen, hankehankevastaava

Riku Torvinen, hankeohjaaja

TIIVISTELMÄ

Tämä loppuraportti on tehty Vahvuutta vertaistoiminnasta -hankkeesta, joka oli Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskuksen rahoittama. Hanke toteutettiin Setlementti Louhelassa vuosina 2022–2025. Raportissa kerrotaan tiivistetysti hankkeen taustasta, keskeisistä havainnoista ja ilmiöistä kohderyhmästä, toiminnan tuloksista ja vaikutuksista sekä esitellään Vahvuutta vertaistoiminnasta-toimintamalli.

Tähän loppuraporttiin on otettu suoria lainauksia Vahvuutta vertaistoiminnasta -hankkeeseen tehdystä opinnäytetyöstä Vahvuutta vertaistoiminnasta - Erytisnuoren vertaistoiminnan yhteiskehittäminen (Peiponen, 2023, Hamk).

2 KEHITTÄMIS- HANKKEEN TAUSTAA

Vahvuutta vertaistoiminnasta -hanke oli Sosiaali- ja terveysjärjestöjen avustuskeskukseen rahoittama kehittämissanke, jonka tarkoituksena oli sananmukaisestikin luoda uusia ja toimivia käytänteitä, toimintoja sekä toimintamalleja, joita erityisnuorten vertaistoiminnan järjestämisestä syntyy.

Hanke toteutettiin Setlementti Louhelassa Järvenpäässä ajalla helmikuu 2022 - toukokuu 2025. Setlementti Louhela on Järvenpäässä ja Keski-Uudenmaan alueella toimiva uskonnollisesti ja poliittisesti sitoutumaton järjestö. Yhdistyksessä järjestetään toimintaa eri ikäisille ja erilaisille kohderyhmille, kuten kansalaistoimintaa, vapaaehtoistyötä, kotipalvelua ja kuntouttavaa työtoimintaa.

Setlementtityön tarkoituksena on edistää yksilöiden ja yhteisöjen hyvinvointia, ennaltaehkäistä ja vähentää ongelmia sekä puolustaa heikommassa asemassa olevien asioita. Toiminnassa uskotaan yksilön omiin kykyihin tehdä itseään koskevia päätöksiä.

3 VAHVUUTTA

VERTAISTOIMINNASTA -HANKE

Hankkeen kohderyhmänä oli haavoittuvassa elämäntilanteessa olevat 7–29-vuotiaat lapset ja nuoret, joista osan elämäntilanne on haasteellisempi ja osan elämä on vakaampaa ja sisältää enemmän mahdollisuuksia. Hankkeessa nämä kaksi vertaisryhmää autetaan löytämään toisensa ja heitä yhdistäviä asioita toiminnan ja mielekkään tekemisen kautta.

Vertaistoiminta on ollut ennaltaehkäisevää ja voimavaraistavaa toimintaa, jossa kohderyhmän lapset ja nuoret saavat mahdollisuuden hyödyntää vahvuuksiaan ja osallistua kodin ulkopuoliseen toimintaan yhdessä vertaisten kanssa.

Hankkeen tavoitteena on ollut lasten ja nuorten minä-pystyvyyden, osallisuuden ja yhdenvertaisuuden vahvistaminen sekä nuorten vertaistoiminnan kehittäminen. Toiminta on ollut lasten ja nuorten tarpeista lähtevää.

Käytännössä toiminta on tarkoittanut ohjattua toimintaa

kuten avointa Olkkaritoimintaa, suljettuja kerhoryhmiä, pienryhmätoimintaa, retkiä, tapahtumia ja osallistavia projekteja yhdessä toimintaan osallistuneiden sekä yhteistyökumppaneiden kanssa. Lisäksi toimintaan osallistuville nuorille on annettu yksilöllistä kevyttä keskusteluapua ja tukea.

Hankkeessa tuloksellisuutta on arvioitu tavoitteiden toteutumisen, toimintaan osallistujien, että työntekijöiden näkökulmasta. Toiminnan käynnistyessä kehitettiin asiakaskyselylomake, jossa tavoitteiden toteutumista mitataan väittämien muodossa. Lisäksi toiminnan arvioinnissa käytettiin ryhmähaastattelua, jossa toimintaan osallistuvat lapset ja nuoret pääsivät yhdessä keskustellen kertomaan, miten ovat toimintaan osallistumisen kokeneet ja, minkälaisia vaikutuksia toimintaan osallistumisella on ollut heidän elämäänsä. Ryhmähaastattelun tulokset täydentävät asiakaskyselyistä saatuja numeerisia tuloksia.

Hankkeen kohderyhmänä oli haavoittuvassa elämäntilanteessa olevat 7–29-vuotiaat lapset ja nuoret.

Aktiivisia toimintaan osallistuneita vertaisnuoria on haastateltu henkilökohtaisesti ja kysytty, mikä on saanut heidät innostumaan vertaistoiminnasta, ja mitä he saavat toimiessaan vertaisena toisille nuorille. Lisäksi toimintaan osallistuneista nuorista on tehty esimerkillisiä vahvuustarinoita, joissa nuoret kertovat, miten toimintaan osallistuminen on vahvistanut heidän toimintakykyään tai hyvinvointiaan. Vahvuustarinat löytyvät Setlementti Louhelan nettisivuilta. Hankkeen loppuvaiheessa tehtiin sidosryhmäkysely yhteistyökumppaneille, jolla mitattiin hanketoiminnan merkityksellisyyttä ja vaikutuksia yhteistyökumppaneiden näkökulmasta.

Hankkeessa toteutettiin laadullinen opinnäytetyö, jossa yhteiskehitettiin erityisnuorten vertaistoimintaa tuomalla yhteen tietoa Setlementti Louhelasta, yhteistyökumppaneilta sekä toimintaan osallistuvilta nuorilta. Tutkimustietoa on hyödynnetty toiminnan toteutuksessa, jatkosuunnittelussa ja Vahvuutta vertaistoiminnasta -toimintamallin rakentamisessa. Toimintamalli kuvastaa, kuinka sosiaalisesti vetäytyneet erityistä tukea tarvitsevat tai muutoin haavoittuneessa asemassa olevat nuoret saadaan osallistettua mukaan vapaa-ajan toimintaan.

4 HAAVOITTUVASSA ELÄMÄN- TILANTEESSA OLEVAT LAPSET JA NUORET

Vahvuutta vertaistoiminta - hankkeeseen osallistui alle 29-vuotiaita lapsia ja nuoria hyvin erilaisilla tuen tarpeilla, taustoilla ja tekijöillä. Erityisnuorella hankkeessa tarkoitettiin moninaisesti niin kehitysvammaisia, neurokirjolla olevia, liikuntarajoitteisia kuin maahanmuuttajataustaisia nuoria.

Lapset ja nuoret olivat tervetulleita toimintaan, diagnooseihin, sairauksiin tai elämäntaustoihin katsomatta eikä niitä toimintaan osallistujilta kysyttykään. Nämä kaikkein haavoittuvammassa elämäntilanteessa olevat erityistä tukea tarvitsevat lapset ja nuoret tarvitsevat kohtaamis- ja toimintapaikkoja, joihin heillä on turvallista tulla ja olla ja, jossa he tulevat kuulluksi ja nähdyksi omine ajatuksineen ja tunteineen, haasteineen ja tarpeineen.

Erityisnuorten kohdalla vaarana on, että he jäävät yhteiskunnassamme yhteisöllisen toiminnan ja erilaisten yhteisöjen ulkopuolelle, koska osallisuutta tukevaa toimintaa ei ole tai toiminta on järjestetty omaksi toiminnaksi esim. kehitysvammaisten nuorten tai maahan muuttaneiden kohdalla. Yksilön ulkopuolisuuden tunnetta vahvistaa joukon ulkopuolelle jääminen, ryhmästä pois sulkeminen, eristäminen ja syrjäytyminen. Ryhmän monimuotoiset haasteet ja tekijät voivat toimia joko mahdollistavina tai rajoittavina asioina. Iso merkitys on sillä, miten ammattilaiset suhtautuvat näihin ja tukevatko vai rajoittavako omalla toiminnallaan osallistujien toimijuutta. Hanketoiminnassa havaittiin, että moninaisuus on ennemminkin rikkaus ja se lisää nuorten yhdenvertaisuuden ja hyväksytyksi tulemisen kokemusta.

5 HAVAINTOJA KOHDERYHMÄSTÄ

Vahvuutta vertaistoiminnasta-hankkeen toimintaan osallistui lapsia ja nuoria, joiden elämis- ja kokemusmaailma oli hyvin suppea ja vanhempien rooli oli hyvin vahva. Nuoret olivat vahvasti kiinnostuneita ja sulkeutuneita tuttuihin ja turvallisiin kotiympäristöihin. Näillä nuorilla oli selvästi myös vertaissuhteita vähän. Näiden sosiaalisesti vetäytyneiden nuorten on vaikea lähteä toimintaan mukaan, tutustua uusiin ihmisiin ja ottaa kontaktia toisiin nuoriin. Kannustavassa ja yksilölliset tarpeet huomioon ottavassa toiminnassa sosiaalistumista voi kuitenkin tapahtua pikkuhiljaa, nuoren tahtisesti. Ja nuorten välistä sosiaalistumista, vuorovaikutusta tai ystävystymistä ei tapahdu hetkessä.

Nuoret olivat vahvasti kiinnostuneita ja sulkeutuneita turvallisiin kotiympäristöihin.

Sosiaalisesti vetäytyneet erityistä tukea tarvitsevat nuoret tarvitsevat enemmän henkilökohtaista tukea osallistuakseen toimintaan mukaan, vaikka tarpeet ovatkin aivan samat kuin muilla samanikäisillä nuorilla. Ammattilaisilla on merkittävä rooli siinä, miten nuori innostetaan ja otetaan ryhmään mukaan ja miten häntä tuetaan toimintaan osallistumisessa ja kuinka turvalliseksi nuori kokee paikan heti ensimmäisestä osallistumis- ja kohtaamishetkestä lähtien.

6 VERTAISTOIMINTA VOIMAVARANA

Vertaisryhmässä tapahtuu yksilöiden välillä sosiaalista vuorovaikutusta, joka tarjoaa nuorelle mahdollisuuden itsetutkiskelulle ja -oppimiselle. Sosiaalisen vertailun kautta nuori oppii paljon itseltään, rakentaa minäkuvaansa sekä käsitystä itsestään ja ominaisuuksistaan (Salmivalli, 2005, ss. 32–33).

Mikkosen ja Saarisen (2018, s. 20) mukaan termejä vertaisuus, vertaistuki ja vertaistoiminta käytetään usein samassa tarkoituksessa. Vertaisuus voidaan määritellä yksilöiden väliseksi suhteeksi, joka pitää sisällään keskinäisen asiantuntijuuden, voimavaran, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden. Vertaistoiminta käsittää kaiken toiminnan, mitä vertaistukeen sisältyy.

Vertaistoimintaan liittyy ajatus sekä yksilön että yhteisön voimavarojen ja hyvinvoinnin sekä aktiivisen toimijuuden vahvistamisesta. Vertaistuen avulla ihminen saa liikkeelle prosessin, joka johtaa passiivisesta avun vastaanottajasta aktiiviseksi toimijaksi.

Vertaistoiminnassa merkityksellistä on samankaltaisessa tilanteessa olevien ja asioita kokeneiden ihmisten keskinäinen tuki, apu ja kokemusten jako. Termillä voidaan viitata monenlaisiin toimintamuotoihin, kuten ryhmätoimintaan, yhteisöllisyyteen ja vapaamuotoiseen yhteistoimintaan.

Pienryhmätoiminnassa voidaan toimintaan osallistujat kohdata yksilöllisesti ja antaa heille riittävästi heidän tarvitsemaansa ohjausta ja erityistä tukea. Pienryhmässä osallistujilla on tilaa kohdata ja olla vuorovaikutuksessa kaikkien ryhmän jäsenten kanssa sekä jakaa tasapuolisesti vastuuta ryhmän sisällä. Kun toiminnot suunnataan kaikille, joudutaan liikkumaan väistämättä melko yleisellä tasolla, eikä tavoiteta niiden tarpeita, jotka kaipaisivat erityistä tukea. Parhaimmillaan pienryhmätoiminnalla saadaan yksilöistä ryhmä, jolloin jäsenet saa monia elämänhallinnan taitoja sekä kasvatus- ja oppimiskokemuksia (Nokelainen & Toikander, 2006, s. 39).

Vertaisryhmissä nuoret voivat löytää samanlaisessa elämäntilanteeseensa olevia vertaisia, kokea ja jakaa sanattomastikin heidän kanssaan vahvaa yhteenkuuluvuuden tunnetta, joka taas lisää nuoren myönteisiä kokemuksia. Nuorelle vertaisryhmään kuuluminen on palkitsevaa, sillä kaveriporukka voi tarjota ajanvietettä ja tunteen, että kuuluu johonkin (Salmivalli, 2005, s. 32).

Vapaa-ajan toiminnoissa tai vertaisryhmissä jäsenten toisiinsa tuntema yhteenkuuluvuuden tunne ei välttämättä tapahdu hetkessä, mutta se on mahdollista, kun jäsenet ovat motivoituneita, innostuneita ja sitoutuneita yhteiseen tekemiseen ja olemiseen. Nuoruusiässä nuoret kiinnittyvät erilaisiin ryhmiin, yhteisöihin ja ystäväporukoihin. Aho ja Laine (n.d., ss. 203–204) kirjoittavat, että vapaa-ajantoiminnassa erityisesti varhaisnuoruudesta alkaen ryhmän koheesiolla on suuri merkitys. Koheesio tarkoittaa koko ryhmän kaikkien jäsenten toisiinsa tuntemaa vetovoimaa, joka voi vaihdella ryhmän jäsenten kesken. Vahva koheesio tarkoittaa, että sen jäsenet ovat sitoutuneet voimakkaasti ryhmään ja sen jäseniin sekä osallistuvat aktiivisesti ryhmän toimintaan.

7. HANKETOIMINNAN TUOTOKSET JA TULOKSET

Kolmen vuoden aikana toiminta vakiintui ja toimintamme tiedettiin paremmin Järvenpään alueella. Toimintamme on tavoittanut enemmän 10–15 ja 16–29-vuotiaita haavoittuvassa elämäntilanteessa olevia nuoria. Lisäksi tapahtumiin on osallistunut eri-ikäisiä erityistä tukea tarvitsevia lapsia ja nuoria perheineen. Hankkeessa on työskennellyt hankevastaava ja hankeohjaaja sekä tuntityöntekijöitä ja nuoria vapaaehtoisia.

Hanketoiminta piti sisällään avoimia ryhmiä, kerhotoimintaa, pienryhmätoimintaa, mimmi- ja kundiryhmiä, yksilötyöskentelyä, retkitoimintaa, vaikuttavuusprojekteja, jalkautuvaa oppilaitostyöskentelyä.

*Nuorelle
vertaisryhmään
kuuluminen on
palkitsevaa.*

Hanketoiminnan aikana työparityöskentely nuorisopalveluiden kanssa kehittyi ja vahvistui. Osallistuimme nuorisopalvelujen ja etsivän nuorisotyön toimintaan, järjestimme yhdessä toimintoja sekä jalkauduimme heidän mukanaan oppilaitoksiin ja kohtasimme siellä nuoria, jolloin toimintamme on tullut paremmin nuorten sekä yhteistyökoulujen tietoisuuteen.

TUOTOKSET

Kolmen vuoden aikana kaikkiaan toimintaan osallistumiskäyntejä on kirjattu noin 4000, kun vähennetään jalkautuva kohtaamistyö oppilaitoksissa sekä Järvenpään nuorisopalvelujen järjestämään toimintaan osallistuminen. Erilaisia vertaiskerhoja esimerkiksi keppari-, lemmikki-, heppa-, pelikerhoja järjestettiin yhteensä 33. Erityisesti pidettyjä olivat mimmiryhmät ja hevostoiminta, joissa merkityksellistä oli toimintaan osallistuvien lasten ja nuorten vuorovaikutuksen, osallisuuden ja kokemuksellisuuden vahvistaminen.

Heppakerhoja ja -leirejä järjestettiin yhteensä 12. Olkkaritoimintaa järjestettiin 10–15 ja 16–29-vuotiaille ja kokoontumiskertoja oli yhteensä 241. Avointa toimintaa Hankkeessa järjestettiin viisi erilaista nuorten osallisuus- ja vaikuttavuus-projektia; Yksin vai yhdessä valokuvaprojekti, Näe mut taideprojekti, somenäkyvyys-projekti ja graffitiprojekti.

KOKONAISLUKUJA VUOSILTA 2022–2025:

- **4000** toimintakäyntiä
- **80** oppilaitosvierailua
- **45** leiriä, retkeä ja tapahtumaa
- **4** nuorten projektia
- **320** mainosta

TULOKSET

Hankkeen ensimmäiseen tavoitteeseen "Toimintaan osallistuvien minäpystyvyys vahvistuu omien vahvuuksien hyödyntämisen kautta" 73 %:n mittaustulokseen päästiin esim. seuraavilla tuloksilla: Vastaajista oli 88 % täysin samaa mieltä väittämän "Olen saanut käyttää omia vahvuuksiani" ja 80 % "Toiminnassa on vahvistunut tunne, että voin vaikuttaa omiin asioihin". Nuorten avoimia vastauksia vahvuuksien käyttämisestä oli mm. "Olen rohkeampi uusissa tilanteissa, olkkaritoiminnassa ja vertaisena", "Yhdessäolo on vahvistanut sosiaalisia taitoja", "Olen saanut käyttää ja kehittää sosiaalisia taitoja", "Sosiaalisia taitoja ainakin, saa olla ihmisten kanssa", "Olen hyvä kuuntelija ja olen sosiaalistunut ryhmän aikana", "Kommunikointi erilaisten ihmisten kanssa".

Avoimista vastauksista käy ilmi, että nuoret kokevat voineensa vaikuttaa toiminnan sisältöihin.

Toista tavoitetta "Toimintaan osallistuvien lasten ja nuorten osallisuuden kokemus vahvistuu" 77 %:n mittaustulokseen päästiin mm. seuraavilla tuloksilla: Vastaajista täysin samaa mieltä oli 63 % "Olen saanut vaikuttaa toiminnan sisältöön" ja 90 % väittämän "Toimintaan osallistuminen on tuonut mielekästä sisältöä elämään". Avoimista vastauksista käy ilmi, että nuoret kokevat voineensa vaikuttaa toiminnan sisältöihin kuten retkikohteisiin ja kerhojen sisältöihin.

Kolmannen tavoitteen “Lasten ja nuorten yhdenvertaisuus lisääntyy yhteistoiminnan avulla” 99 % loistavaan kokonaismittaus-tulokseen päästiin mm. seuraavilla tuloksilla: 100 % vastaajista kokee “Ryhmässä voin olla oma itseni” ja “Tunnen oloni turvalliseksi ryhmässä”. 94 % vastaajista kokee löytäneensä Louhelasta ryhmän, johon tuntee kuuluvansa. Kts. yllä olevat vaikutustarinat.

Nuorten avoimet vastaukset kertovat, että olemme onnistuneet vahvuustyöskentelyssä. Nuoret ovat toiminnassa oppineet löytämään, käyttämään ja kertomaan omista vahvuuksistaan. Vahvuuksien tunnistaminen auttaa nuorta minäpystyvyyden vahvistamisessa sekä ylipäätään eteenpäin elämässä menemisessä. Tähän he kuitenkin tarvitsevat kodin ulkopuolisia osallistumisen paikkoja, turvallisia ja luotettavia aikuisia, joiden kanssa jutella rennosti kaikenlaisista elämän asioista.

8. JOHTOPÄÄTÖKSET JA VAIKUTUKSET

Hanke on toiminut siellä, missä toisetkin nuoret ovat eli nuorisotalolla ja lähiympäristöissä. Olemme omalla toiminnallamme rikastaneet nuorisopalvelujen palvelukokonaisuutta, lisänneet nuorille valinnanmahdollisuuksia sekä merkittävästi nuorisotalon käyttöastetta. Järvenpään kaupunki yhteistyökumppanina on tarjonnut toiminnalle tilat, hankkeen ohjaajat ovat olleet toiminnan mahdollistajina ja nuoret ovat itse päässeet vaikuttamaan, minkälaista toimintaa heille järjestetään. Erityistä tukea tarvitsevat nuoret jäävät usein toiminnan suunnitelmien ulkopuolelle, toiminta palvelee valtaväestöä tai ei välttämättä ole riittävästi resursseja yksilötyöskentelyyn. Hankkeen kaltaiselle toiminnalle on tarvetta ja paikkansa Keski-Uudenmaan sosiaali- ja terveysalueella.

Sidosryhmäkyselystä poimittuja palautteita:

“Yhteiskunnan tarjoamat nuorten palvelut eivät ole riittävät tarpeeseen nähden, joten on tärkeä lisä nuorten tueksi”. Hanke on madaltanut moninaisen osallistujajoukon kynnystä osallistua esim. kaupungin nuorisotalon toimintaan.”

“Hanke on paikannut julkisia palveluja, tuottanut uudenlaista kumppanuutta ja vahvistanut vertaisuutta.”

”Hankkeen vetäjillä on pitkä kokemus hankkeen kohderyhmän kanssa toimimisesta. On ollut hyvä yhdessä suunnitella yhteistyötä tuon vahvan kokemuksen ja osaamisen pohjalta. On tältä pohjalta yhteisillä satsauksilla saatu monipuolistettua tukea tarvitsevien lasten ja nuorten harrastustarjontaa”.

Vahvuutta vertaistoiminnasta - hanke on ollut ainutlaatuista toimintaa, joka on edistänyt yhdenvertaisen vapaa-ajan toiminnan järjestämisen myös erityisnuorille, jotka usein jäävät herkästi kotiin ja yhteiskunnan palvelujen ulkopuolelle. Olemme toteuttaneet diagnoosivapaata toimintaa, johon jokainen nuori on tervetullut hänen taustastaan tai elämäntilanteestaan riippumatta. Temalin tilat ovat esteettömät, joten myös liikuntarajoitteisilla on ollut sinne mahdollisuus osallistua.

Omiin asioihin vaikuttaminen on vielä melko vaikea asia monelle nuorelle. Usein kohderyhmän nuoren lähipiiri vaikuttaa nuoren mahdollisuuksiin päättää omista asioista. Itsenäistymiseen ja omatoimisuuteen liittyvistä asioista jutellaan paljon toimintaan osallistuvien nuorten kanssa ja mielestämme näihin asioihin pitäisi panostaa paljon enemmän jo ennen täysi-ikäisyyttä.

Sidosryhmäkyselystä poimittua:
“Henkilökuntamme saa osaamista ja toimintamalleja hankkeen työntekijöiltä. Koulussa on usein ohjaajia, joilla ei ole välttämättä nuorisotoiminnasta kokemusta, joten he saavat heidän kauttaan uusia toimintatapoja nuorten kanssa toimimiseen.”

9. VAHVUUTTA VERTAISTOIMINNASTA -TOIMINTAMALLI

Vahvuutta vertaistoiminnasta-hankkeesta on luotu toimintamalli, jonka tekemiseen on hyödynnetty hankkeesta saatuja asiakaskyselyjen palautteita, hankkeesta tehdyn opinnäytetyön tuloksia, ohjaajien tekemiä havaintoja sekä sidosryhmiltä saatuja palautteita.

Vahvuutta vertaistoiminnasta-toimintamalli pitää sisällään viisi vaihetta:

1. Nuoren löytäminen,
2. Kohtaamistyö,
3. Toimintaan ohjaaminen,
4. Yksilönä yhteisössä ja
5. Osallistujasta aktiiviseksi toimijaksi.

Kuva: Vahvuutta vertaistoiminnasta -malli, 2025

Havaintojemme ja kokemuksemme perusteella, kun sosiaalisesti vetäytynyt nuori käy nämä vaiheet läpi eli osallistuu yhteisölliseen toimintaan, kiinnittyy siihen ja toimii siinä aktiivisesti, hänen toimijuutensa sekä käsitys itsestä ja omista vahvuuksista vahvistuu. Vahvuusperustaisessa toiminnassa nuori alkaa uskomaan omiin kykyihinsä, suunnitella omaa elämää ja nähdä tulevaisuutensa toiveikkaana.

Erityisnuorten vertaistoiminnan suunnittelu ja toteutus lähtee liikkeelle siitä, että toiminnan järjestäjät ymmärtävät kohderyhmän nuorten omaa kokemusmaailmaa, yksilöllisyyttä sekä heidän aktiivista toimijuuttaan siinä ympäristössä, jossa he kulloinkin elävät. Toimijuuden toteutumisessa merkityksellistä on ammatti-ihmisten suhtautuminen erilaisuuteen. Sitä edistää, jos ammattihenkilöt suhtautuvat nuoreen yksilönä, tuijottamatta diagnooseihin ja keskittyvät vahvuuksiin ja nuoren parhaan vaatimiseen.

1 NUOREN LÖYTÄMINEN JA 2 KOHTAAMISTYÖ

Haavoittuvassa elämäntilanteessa olevien ja erityistä tukea tarvitsevien nuorten löytäminen toimintaan ei ole helppoa. Hanketoiminnassa nuoria kohdattiin erilaisissa ympäristöissä, mutta enimmäkseen kouluilla ja toisten toimijoiden järjestämässä toiminnassa.

Havaittiin, että nuorten innostaminen ja houkutteleva toimintaan mukaan vie aikaa. Erityistä tukea tarvitsevat nuoret tarvitsevat enemmän yksilöllistä tukea tai toimintaan saattamista osallistuakseen toimintaan mukaan. Sosiaaliset tilanteet voivat olla nuorelle todella jännittäviä, vaikka toiset ihmiset kiinnostaisivatkin tai nuori itse haluaisikin kavereita. Nuorella voi olla tarve ja toive, että tarvitsisi enemmän tukea sosiaalisten tilanteiden jännittämiseen.

Sosiaalisesti vetäytyneillä nuorilla voi olla monia erilaisia haasteita, jotka estävät osallistumassa toimintaan mukaan. Sulkeutuminen neljän seinän sisälle tuttuihin ja turvallisiin ympyröihin, vähäiset vertaissuhteet ja vanhempien vahva rooli elämässä ovat tyypillisiä vetäytyneen nuoren elämään kuuluvia asioita.

Havaitsimme myös, että erityistä tukea tarvitseville nuorille oli vähäisesti tarjolla osallisuuden ja yhteisöllisyyden paikkoja, joissa heidät olisi huomioitu ammattitaitoisesti ja yksilölliset tarpeet huomioiden. Havaintojemme perusteella, kun sosiaalisesti vetäytynyt nuori käy nämä vaiheet läpi eli osallistuu yhteisölliseen toimintaan, kiinnittyy siihen ja toimii aktiivisesti, jolloin hänen käsityksensä itsestään, omista vahvuuksista ja toimijuus vahvistuvat. Nuori alkaa uskomaan omiin kykyihinsä, ja suunnitella ja nähdä tulevaisuuden toiveikkaana.

Erityisnuorten vertaistoiminnan suunnittelu ja toteutus lähtee liikkeelle siitä, että toiminnan järjestäjät ymmärtävät kohderyhmän nuorten omaa kokemusmaailmaa, yksilöllisyyttä sekä heidän aktiivista toimijuuttaan siinä ympäristössä, jossa he kulloinkin elävät. Kohdennetulla viestinnällä on tärkeä osa nuorten saavuttamisessa. Tarvitaan jalkautuvaa ja kohtaavaa työtä kouluille sekä yhteistyötä erilaisissa paikoissa ja foorumeissa. Kohderyhmän tavoittaminen vie aikaa ja siihen tarvitaan usein moniammatillisia yhteistyökumppaneita, joiden kanssa yhdessä luodaan toiminnan rakenteita ja järjestämistä yhdessä sekä etsitään yhdessä toimintaan osallistujia.

Toiminnan järjestäjien on tärkeää tunnistaa ja ymmärtää nuoren osallistumista tai ystäväystymistä mahdollistavat, edistävät ja rajoittavat tekijät. Yhteisöjen ulkopuolelle jäämisen taustalla voi nuorella olla esimerkiksi ulkopuolisuuden ja yksinäisyyden tunnetta, sosiaalisten tilanteiden pelkoa, ryhmään liittymisen haasteita tai aikaisemmat kiusaamiskokemukset.

3. TOIMINTAAN OHJAAMINEN JA 4. YKSILÖNÄ YHTEISÖISSÄ

Jokaisella nuorella on luontainenkin tarve olla tekemisissä vertaistensa kanssa, kuulua johonkin porukkaan tai ryhmään, tulla kuulluksi ja nähdyksi omana itsenään. Vertaistoiminnassa merkityksellistä on järjestää toimintaa, joka on erityisnuorilähtöistä ja kynnyksetöntä toimintaa, johon nuoren on helppo tulla. Kynnystä lähteä kotoa madaltaa, jos toiminta on nuorelle mielekästä ja ympäristö turvallinen. Toiminnan tulee olla sellaista, johon nuoren on helppo osallistua ilman suurempia vaatimuksia.

Erityisnuorten vertaistoiminnan suunnittelu ja toteutus lähtee liikkeelle siitä, että toiminnan järjestäjät ymmärtävät kohderyhmän nuorten omaa kokemusmaailmaa, yksilöllisyyttä sekä heidän aktiivista toimijuuttaan siinä ympäristössä, jossa he kulloinkin elävät. Ohjaaja voi toimia nuoren toimintaan mahdollistajana ja osallistumiseen tukijana. Nuoret sitoutuvat ja motivoituvat toimintaan paremmin, kun he saavat itse olla vaikuttamassa siihen, millaista toimintaa järjestävät.

*Myönteiset
kokemukset
auttavat nuorta
uskomaan omiin
kykyihinsä, ja hän
alkaa suunnitella ja
nähdä tulevaisuuden
toiveikkaana.*

Toimintojen sisältöjä suunniteltaessa ja järjestettäessä on hyvä huomioida, minkälaiset asia kiinnostavat nuoria. Mielekäs vertaistoiminta mahdollistaa nuoren kokemusmaailman laajenemisen. Vertaistoiminta on kynnyksetöntä toimintaa, omaehtoista, toiminnallista ja monipuolista pienryhmätoimintaa, joka ei ole aikuisjohtoista vaan nuorten tarpeista lähtevää toimintaa. Vertaisryhmiä ohjaa ammattitaitoiset ohjaajat ja aluksi nuoren mukana toiminnassa voi olla esim. luotettava tukihenkilö.

Usein toimintaan tullessaan nuorella voi aluksi olla vaikeuksia ottaa kontaktia toisiin nuoriin. Sosiaalistumista tapahtuu pienin askelin, nuoren tahtisesti. Havaintojemme perusteella, kun sosiaalisesti vetäytynyt nuori käy nämä vaiheet läpi eli osallistuu yhteisölliseen toimintaan, kiinnittyy siihen ja toimii aktiivisesti, jolloin hänen käsityksensä itsestään, omista vahvuuksista ja toimijuus vahvistuvat. Myönteiset kokemukset auttavat nuorta uskomaan omiin kykyihinsä, ja hän alkaa suunnitella ja nähdä tulevaisuuden toiveikkaana.

Toiminnan ensisijainen tavoite on saada nuori tulemaan mukaan toimintaan ja osallistumaan, joko aktiivisesti toimien tai passiivisesti vierestä katsoen. Nuori on kohdattava ensin yksilönä ja vasta sen jälkeen alkaa tapahtua nuoressa itsessään muutosta kohti toimintaan osallistujasta aktiiviseksi toimijaksi ja sitoutumista toimintaan.

5. OSALLISTUJASTA AKTIIVISEKSI TOIMIJAKSI

Vertaistoiminnan keskeinen tavoite on ollut nuorten yhdessä tekeminen ja yhteisöllisyyden kokemuksen vahvistaminen. Erityisnuorten näköinen vertaistoiminta on heidän itsensä toteuttamaa, suunnittelemaa ja toimijuutta vahvistavaa, jolloin ohjaaja toimii vain tukena, innostajana, mahdollistajana ja toimintaan osallistajana. Kannustavassa ja yksilölliset tarpeet huomioon ottavassa ilmapiirissä vahvuudet pääsevät parhaiten esille ja nuori pääsee kukoistamaan.

Vertaistoiminnan järjestämisen keskiössä on nuorten keskinäisen tuen antaminen toinen toisilleen, sekä keskinäinen vuorovaikutus ja kohtaaminen. Parhaimmillaan vertaistoimintaan osallistuminen aktivoi ja voimaannuttaa nuorta niin, että osallistujasta tulee vertaisohjaaja toisille nuorille. Toimintaan osallistuneet vertaisnuoret ovat kertoneet, että vertaisena toimiminen on tuonut heille merkityksellisyiden tunnetta, kun pääsee käyttämään omia vahvuuksiaan ja kokemuksiaan toisten hyväksi. Nuoret kokevat olevansa osa yhteisöä, jossa osallistujat toimivat yhdessä, yhteisten tavoitteiden pohjalta.

**Setlementti
Louhela**

www.setlementtilouhela.fi